

Onderzoeker, adviseur en school: een effectieve driehoek

Met dataprojectteams het Utrechtse onderwijs verbeteren

Hoe verbeter je het onderwijs op vo-scholen met kennis en beschikbare data? Met deze vraag ging in september 2013 het project 'Datagestuurd en opbrengstgericht werken in het Utrechts onderwijs' van start. Hoofdrolspelers: de Universiteit Utrecht, de CED-Groep en een aantal middelbare scholen met een onderzoeksvraag.

TEKST CONNY VANDER ZEL FOTO TRAJECTUM COLLEGE

Brigitte van Hilst (CED-groep) en Ada Kool (Universiteit Utrecht) werken samen binnen verschillende dataprojectteams. 'De vraag van de school is het uitgangspunt,' vertelt Kool. 'De school stelt het te onderzoeken probleem vast en de onderzoeker maakt er een onderzoekbare vraag van. De school levert de bijbehorende data die door de onderzoeker geanalyseerd worden. Het dataprojectteam interpreteert de cijfers, gaat aan de slag met het verklaren van de gegevens, formuleert waar nodig verdiepingvragen.' Elk dataprojectteam bestaat uit een onderzoeker van de universiteit, een adviseur van de CED-Groep, de schoolleider en minimaal drie (vakgroep) docenten. Inmiddels doen 16 Utrechtse vo-scholen mee. 'Elk dataprojectteam komt vijf tot zes keer per jaar bij elkaar,' vult Van Hilst aan. 'De eerste twee bijeenkomsten staan vooral in het teken van de data-analyses. Vanaf de derde bijeenkomst komen ook mogelijke interventies aan bod: wat kan de school concreet doen om de verbetering te verkrijgen waarnaar men op zoek is?'

Van zeer zwak naar voldoende

Kees Jan Vreeker is directeur van Trajectum College, een Utrechtse vmbo-school. In januari 2014 formeerde de school een dataprojectteam en ging aan de slag. 'De kwaliteit van onze school was niet op orde,' vertelt Vreeker. 'Er was geen duidelijke lijn in het geven van cijfers en de vakgroepen functioneerden niet optimaal. Onze eerste vraag was dus ook: hoe kijk je binnen een vakgroep naar de gegeven cijfers? Welke toetsen neem je af? Hoe weeg je die? Waarin verschilt dat met je collega's? Hoe verhouden je cijfers zich tot het leerlingvolgsysteem? We hebben alle cijfers voor het vak Nederlands boven water gehaald en naast elkaar gelegd en zijn met elkaar in discussie gegaan over de betekenis. Zo kwam aan het licht dat er een discrepantie was tussen de cijfers uit het volgsysteem en de rapportcijfers; er waren leerlingen met een zwakke score voor begrijpend lezen en woordenschat (volgsysteem), die wel een acht op hun rapport hadden.'

Een andere vraag van Trajectum College hield hiermee verband: hoe kon het gebeuren dat 16 leerlingen van het derde jaar theoretische leerweg moesten worden teruggeplaatst naar de kaderberoepsgerichte leerweg? De onderzoeker maakte van deze leerlingen een cohortanalyse. Alle cijfers van alle jaren en vakken werden verzameld en geanalyseerd. Toen bleek dat veel van deze leerlingen al in het begin van de tweede klas zwak scoorden op woordenschat en leesvaardigheid (volgsysteem), veel te laag voor het niveau dat nodig is voor de theoretische leerweg. Maar de leerlingen gingen over op basis van hun rapportcijfer en de cijfers uit het volgsysteem speelden geen rol. Ook bleek dat zij-instromers klakkeloos werden aangenomen op basis van advies van de vorige school. Naar cijfers werd niet gekeken. Vreeker: 'Dat doen we nu natuurlijk wel anders. En de determinatieprocedure hebben we grondig aangepast. Verder werken we nu doelgericht aan woordenschat en begrijpend lezen met een aantal nieuwe aanpakken, en we volgen de effecten hiervan. Hierbij werken de orthopedagoog en de leraren nauw samen. De resultaten zijn significant verbeterd.'

Inmiddels hebben alle vakgroepvoorzitters een training gehad over het interpreteren van data. Vreeker: 'Al met al leidt onze nieuwe manier van werken tot een zichtbare kwaliteitsverbetering. We zijn vorig jaar van zeer zwak naar zwak gegaan, de verwachting voor dit jaar is voldoende.'

Beste voorspeller

Het Oosterlicht College, een brede school voor vmbo, havo en vwo in Nieuwegein en Vianen, startte in september 2015 met een dataprojectteam. Dineke van der Hulst, directielid van de school, vertelt dat één van de onderzoeksvragen luidde: *Wat zijn de meest voorspellende indicatoren voor de eindexamenresultaten van de kernvakken bij de theoretische leerweg vmbo?* Uit de analyses tekent zich inmiddels al een antwoord op deze vraag af: voor Nederlands, Engels en wiskunde lijkt toets 2 van het gebruikte volgsysteem in combinatie met het rapport van het derde jaar de

beste voorspeller te zijn. De eindtoets basisonderwijs daarentegen lijkt helemaal niet voorspellend. Deze eerste bevindingen hebben nu al invloed op de werkwijze. Van der Hulst: 'Bij de eerstkomende leerlingbesprekingen van de tweedejaars zullen we de uitslagen van toets 2 van het volgsysteem serieuzer nemen en de resultaten van de eindtoets basisonderwijs buiten beschouwing laten.'

Op het Oosterlicht College worden nu zes docenten opgeleid om zelf data te analyseren. 'Wij waren al langer bezig met het werken met data om ons onderwijs te verbeteren,' vertelt Van der Hulst. 'In september zijn we met een groep gemotiveerde docenten in het dataprojectteam gestapt. Doordat ze nu zijn opgeleid, kunnen deze docenten nu ook zelf tot op zekere hoogte een vraag van de school onderzoeken. Ook kunnen collega's deze groep benaderen voor een analysevraag.'

Tweedejaars dip

Ook het Niftarlake College dook in de voorspellende waarde van toetsen op eerdere momenten, maar had ook nog een andere vraag: *Hoe is de dip in de resultaten van het tweede leerjaar te verklaren?* 'Dit is vooral onderzocht voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. Eerst zijn alle cijfers geanalyseerd,' vertelt Irene Engelman van het Niftarlake College. 'Per vak, waarbij onder meer het schooladvies en de resultaten op de eindtoets basisonderwijs, het verschil tussen jongens en meisjes is meegewogen. Maar eigenlijk vielen uit de cijfers geen conclusies te trekken. Daarna zijn we aan de slag gegaan met vragenlijsten over motivatie en betrokkenheid. Dit gaf ook geen verklaring voor de dip: onze leerlingen blijken erg gemotiveerd

en betrokken. De volgende stap is nu in gang gezet. We gaan interviews afnemen bij alle tweedejaars bij wie we zien dat de dip inzet. In die interviews wordt gekeken naar de categorieën thuissituatie, peergroep, gezondheid, enzovoort. Ik ben benieuwd of we hiermee een verklaring gaan vinden.'

Elke de Jong, schoolleider onderwijs op het Niftarlake College, benadrukt de meerwaarde van het samenwerken met de Universiteit Utrecht en de CED-Groep. 'Zo krijgen we voor bovengenoemde onderzoeken goede vragenlijsten van de CED-Groep. De Universiteit analyseert vervolgens de uitkomsten. En als er dan weer gegevens nodig zijn van de school, leveren wij die. Zo'n uitgebreid onderzoek zouden we zelf nooit kunnen doen. We waren altijd al redelijk datagericht, maar binnen dit project kun je echt diepteanalyses doen, waar je veel van kunt opsteken.'

Effectieve driehoek

De deelnemende scholen zijn enthousiast over de meerwaarde van het samenwerken binnen de dataprojectteams. De diepteanalyses van universitaire onderzoekers geven inzicht in de betekenis van de beschikbare data. De aansluitende, praktijkgerichte interventies van de CED-Groep leveren de scholen praktische en doelgerichte handvatten op om hun onderwijs aan te scherpen. Universiteit, school en adviesorganisatie vormen zo een effectieve driehoek.

Informatie over het project:

Renske de Kleijn, r.a.m.dekleijn@uu.nl
Brigitte van Hilst, b.vanhilst@cedgroep.nl

